

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Юфименко В.Г.

*ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія»,
м. Полтава*

Висвітлюються завдання сучасної вищої медичної освіти, з'ясовується взаємозв'язок між навчальними і виховними завданнями медичного вишу як основою формування професіоналізму лікаря.

***Ключові слова:** майбутній лікар, виховання, особистість, вища медична освіта, гуманність, відповідальність, моральні якості.*

Проблема вдосконалення професійної підготовки лікаря постає сьогодні як справа державної ваги. Науковці наголошують, що «необхідність та хід реформування системи медичної освіти України, її удосконалення і підвищення рівня якості є однією із найважливіших соціокультурних проблем на шляху до євроінтеграції» [9]. Справді, турбота про фізичне благополуччя громадян є надзвичайно вагомою характеристикою держави і вимагає від неї не лише всебічного сприяння розвитку справи охорони здоров'я, а насамперед її кадровому забезпеченню. Найактуальнішим у всі часи було й залишається завдання забезпечення високого рівня підготовки кожного лікаря як фахівця, здатного надати відповідну допомогу кожному, хто цього потребує. Це завдання стосується не тільки змісту професійної складової навчання, а вимагає системного педагогічного впливу на особистість майбутнього лікаря як людини, яка повинна сприйматися пацієнтом і бути прикладом доброзичливості, уважності, відповідальності та зразком інших моральних якостей.

Особистісні характеристики майбутнього працівника медичної галузі широко розглядаються фахівцями медичної етики та деонтології (А. Грандо, Ю. Лісіцин, С. Острополець, Е. Чеботарьова). Проте практика викладацької

діяльності і низка педагогічних досліджень останніх років (О. Андрійчук, Х. Мазепа, Т. Шутько) свідчать, що результативність виховання професійно значущих якостей медика безпосередньо залежить від навчально-виховної взаємодії в навчальному закладі як особистісно зорієнтованої педагогічної системи [1]. Сучасні науково-методичні пошуки, всупереч тенденції до комерціалізації медицини, зазвичай виступають утіленням положень щодо моральних чинників підготовки медика як чільного напрямку формування його особистості, відомих із спадку М. Пирогова, І. Сеченова, С. Боткіна, І. Павлова та інших видатних учених минулого. Вимога моральності залишається незмінною і у ставленні до медичного працівника в суспільстві, оскільки саме йому довіряється найдорожче – життя і здоров'я.

Проте на формування особистості сучасного студента-медика впливає значна кількість чинників, далеких від спрямованості на класичні гуманні ідеали професії. Корисливість, цинізм, егоцентризм, на жаль, властиві певній частині майбутніх лікарів, і слід визнати, що це накладає негативний відбиток на подальшу професійну діяльність не лише в морально-етичному плані, а й зміщує акценти в навчальному процесі, орієнтуючи студентів на здобуття не стільки знань, скільки задовільного результату при їхньому контролі, на отримання диплома як найвагомішого результату навчання.

Водночас, як зазначає Л. Лимар, «від того, які саме характеристики переважають при виборі професії: матеріальна зацікавленість, прагнення укріпити свій соціальний статус, бажання самостверджуватися та впливати на інших людей, наукові інтереси (бажання відкрити нові способи лікування чи винайти нові ліки) або ж альтруїстичні тенденції, залежить, наскільки сумлінно буде майбутній спеціаліст виконувати свої обов'язки. При переважанні матеріально-соціальних стимулів у лікаря немає внутрішньої мотивації до процесу якісного лікування, відсутня емпатія, можливе невдоволення своєю роботою, що може провокувати стани напруження та провокації конфліктів. [8].

Відтак *мета* нашого дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні змісту та засобів виховання в умовах медичного вишу професійно значущих особистісних рис майбутніх лікарів, зокрема, їхніх особистісних якостей, як основи мотивації до професійної взаємодії.

Професіоналізм лікаря зазвичай розглядається у багатьох аспектах. Позитивний результат лікування буде швидким і надійнішим за умови здатності лікаря до взаємодії з пацієнтом, його вміння викликати довіру до себе загалом і своїх професійних рішень зокрема. Отже, мова йде не тільки про технологічний, а й про психологічний шляхи формування професіоналізму, а точніше – про становлення професійно важливих якостей людини як особистості, індивідуальності [3]. Професійно важливі якості - ті, які впливають на ефективність виконання людиною її роботи, впливають ставлення до інших людей. Вагоме значення в медичній діяльності має також і ставлення до себе як до фахівця, професійна самоповага, чинники якої повинні бути визначені вже на етапі професійної підготовки, так само як і її морально-етичне підґрунтя. Адже лікар, можливо, більшою мірою ніж будь-який інший професіонал, повинен вирізнятися рішучістю, здатністю приймати оперативне і водночас відповідальне рішення. Не применшуючи значення професійної компетентності медика як спеціаліста у сфері суто лікувальній, не можна не погодитися, що милосердність, здатність до співпереживання, вміння знаходити необхідні для моральної підтримки хворого слова і аргументи слугують вельми значущими характеристиками процесу надання ним допомоги пацієнтові [6]. Не випадково проблема взаємодії в діаді «той, хто допомагає – той, хто приймає допомогу» стала сьогодні предметом розгляду з психологічних та філософських позицій. Створення сприятливого іміджу лікаря не варто вважати однозначно другорядною справою. Мова має йти про гармонійність змісту і форми: про особистісну вихованість, яка ґрунтується на міцних морально-етичних принципах та гуманістичних ідеалах [7] і про здатність до відповідної поведінки у стосунках і з людиною, яка потребує медичної допомоги.

Закладаючи основи успішної професійної взаємодії лікаря, необхідно говорити про завдання формування у нього комунікативної культури як інструмента конструктивної взаємодії. Цей феномен прийнято розглядати у трьох основних аспектах: особистісного розвитку, соціалізації та професіоналізації. Маємо сьогодні значну кількість досліджень, які розкривають зміст комунікативної культури та шляхи її формування. Зокрема, вивчаючи процес становлення комунікативної культури майбутніх спеціалістів, українська дослідниця І.Тимченко визначає такі його особливості: акцентування уваги студентів на необхідності гармонійного розвитку в них професійних навичок, особистісних якостей, культури мовлення та культури спілкування для подальшої адаптації на ринку праці; впровадження великої кількості комунікативних, рольових, методів навчання; забезпечення творчої, продуктивної навчальної діяльності студентів; методично обґрунтоване варіювання різних видів навчальної діяльності; реалізація дій, спрямованих на зміцнення міжособистісних стосунків у групах студентів; використання розвивального потенціалу, орієнтованого на індивідуальність студентів, удосконалення навичок мовленнєвої культури та культури спілкування як професійних цінностей майбутніх спеціалістів [4]. Розглядаючи комунікативну культуру в єдності її функціональних характеристик як цілісне, динамічне особистісне утворення, яке забезпечує адаптацію та самореалізацію особистості в сучасному суспільстві, І. Тимченко визначає комунікативну культуру майбутнього спеціаліста як систему поглядів і дій, котрі служать індивіду моделлю орієнтації для задоволення потреб самореалізації та способом досягнення мети під час спілкування з іншими людьми, і виділяє в її складі два головних компоненти – мовленнєву культуру [2] і культуру спілкування [5]. Таким чином, комунікативна культура за її зовнішніми характеристиками постає як здатність позитивно впливати на пацієнта, тобто засобами спілкування сприяти досягненню лікарем значущих для нього цілей. Розвиток професійно важливих якостей особистості зумовлює включення до навчально-виховного

процесу таких форм діяльності, які б психологічно занурювали студента у професійну атмосферу, моделювали її у найзначущіших проявах.

Для вирішення цього завдання нами передбачається:

- проаналізувати теоретичні засади досліджуваної проблеми виховання особистості майбутнього лікаря, висвітлені в науковій літературі;
- виявити та охарактеризувати зміст і структуру формування особистості майбутнього лікаря;
- теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методiku виховання особистості майбутнього лікаря під час професійної підготовки у вищому навчальному закладі;
- розробити методичне забезпечення виховання особистості майбутнього лікаря в умовах навчально-виховного процесу вищого медичного навчального закладу.

Отже, визнаючи необхідність підвищення рівня професійної підготовки майбутніх лікарів, ми розглядаємо її в умовах моделювання наступної діяльності, у ході формування вмінь і навичок професійної взаємодії, що в свою чергу можуть бути розвинені тільки на відповідних особистісних засадах.

Література

1. Лещенко Т. Виховні, країнознавчі та краєзнавчі аспекти викладання української мови за професійним спрямуванням іноземним студентам / Т. Лещенко, В. Юфименко, І. Самойленко // Інноваційні технології у викладанні дисципліни "Українська мова за професійним спрямуванням" у Державних вищих навчальних закладах медичної та фармацевтичної освіти : матеріали наук.-практ. конф. та семінару-наради завідувачів однопрофільних кафедр. – Львів : Плай, 2013. – С. 78–87.
2. Лещенко Т. О. Особливості мовної підготовки іноземних студентів вищих медичних навчальних закладів України / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Європейський вибір - невід'ємна складова розвитку вищої медичної освіти України : матеріали навч.-метод. конф. – Полтава, 2013. – С. 111–112.

3. Лещенко Т. О. Пізнання України як спосіб соціалізації іноземних студентів / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Мовні дисципліни в контексті розвитку сучасної вищої школи : матеріали Всеукр. дист. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. – Харків, 2014. – С. 179–180.
4. Лещенко Т. О. Про деякі аспекти гуманітарної підготовки студентів-медиків / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Гуманітарна та екологічна підготовка студентів : тези навч.-метод.конф. – Полтава, 1994. – С. 42–43.
5. Лещенко Т. О. Професіоналізм спілкування в структурі педагогічної майстерності викладача вищої медичної школи / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Сучасні технології управління навчальним процесом у вищих медичних навчальних закладах : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю. – Полтава, 2014. – С. 124–125.
6. Лещенко Т. О. Формування лінгвокраїнознавчої компетенції іноземних студентів медичних ВНЗ засобом української пісні / Т. О. Лещенко, І. В. Самойленко, В. Г. Юфименко // Творчість Раїси Кириченко в культурному просторі України на покордонні ХХ-ХХІ століть: до 70-ліття від дня народження Березині української пісні : зб. наук. праць. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. – С. 253–263.
7. Юфименко В. Г. Живем и учимся в Украине : пособ. по русскому языку для иностранных студентов / В. Г. Юфименко. – Полтава, 2014. – 54 с.
8. Юфименко В. Г. Психологія подолання студентами медичного вузу екзаменаційного стресу / В. Г. Юфименко, І. В. Зигун // Організація викладання у відповідності до реформи вищої медичної освіти України : матеріали конф. – Полтава, 1995. – С. 46.
9. Юфименко В. Г. Психолого-педагогічні проблеми перебудови вищої та середньої медичної освіти на перехідному етапі до ринкової економіки / В. Г. Юфименко // Особливості організації навчального процесу на перехідному етапі до ринкової економіки : навч.-метод.конф. – Полтава, 1997. – С. 65–66.